

Ak Şuňkar / hekaýa

Category: Kitapcy, Taryhy proza
написано kitapcy | 21 январа, 2025
Ak Şuňkar / hekaýa

AK ŞUŇKAR

(Oguz hekaýaty)

Ýapyşan ýerini goparyp gelýän gazaply janpenalar uzak ýoldan möhüm habar getiren çaparyň iki çigninden aldaýjy ýaly şatyrdadyp tutup, ony altyn tagtynda güberilip oturan Garahan Bahadur Alpyň huzuryna idenekledip saldylar-da, ýüzinleýin ýere serdiler. Soňra patyşaha tagzym ede-edede götin çekildiler. Mogolsypat hökümdaryň çekge süňkleri tüňňüden tüňňi ýasy ýüzi ýagmazak gara buluda bürelen asman dek mährewsiz gamaşykdy. Garahan Bahadur "gepläber" diýip yşarat edende, onuň ýeljik pökgi gabaklarynyň astyndan gyýyk gözleri guduzlaç ýylдыrap çyzylды:

– Ýer bilen Gögüň arasyndaky hanu-soltanlaryň bilini oňran, agzyny gum garbadan şir-peleň sypatly zarbyzor serdarym! Gökdäki görkli Taňrynyň Ýer ýüzündäki Bahadur pälwany! Bir katra ganymy ötdüm diýmeseň, gara gözüm bilen ogryn-ogryn görenimi, pakgy gulagym bilen üşerilişip eşidenimi Size aýtmaga hetdim bolmaz, bognum ysmaz!

Ýurt ykbally möhüm habar getirendigini özi hem bilýän jansyz ýaýdanyp: "Bularyň ýanynda dönügiň syryny aýtmak dürsmükä?" diýen manyda köşgüň içinde çök düşüp oturan bezemen hanbeglere, uly emeldarlara betgüman nazaryny aýlady: "Aýdyber!" diýip abaýlady. Jansyz syrly äheñde aýdyp başlady:

– Belent mertebeli hökümdarym! Halkymyzyň howandary! Ýurdumyzyň mizemez daýanjy! Sarsmaz gara dagymyz! Siziň gujurly goluňyz bilen egri ýaýdan gönderen dogry okuňyz peýlän nyşanasyndan terse sowlup, başga ýana gider boldy! Buharystan ilini ýykyp-ýumurmak üçin iberen serkerde ogluňyz şol ýurduň hany bilen gol boýna salşyp, dost-dogan boldy. Musulman

metjidinde eglip-galyp, ikisi bileleýin namaz okady. Gana suwsan ýalaw gylyçlar gynyndan çykman tebsiräp galdy, keýmir oklar tözli bedene şuwlap süsñemez boldy. Jarka-jarka urulmagan naýzalardan ot-uçgun syçramady, mes bedewler burnuny parladyp meýdanda urunmady. Duşman gany şarlap akmaý, diñe söwüş soýulýan, semiz baýtalçalaryň hem berre toklularyň damak gany joralandy. Nökerler naz-nygmatdan seýrap bolup, çyn käsedden şerbet içip mesirgedi. Torsuk, tabargan, mekejin iýmek haram edildi. Nökerleriň köpüsi iman öwrüp, musulman boldy. Jansyz habaryny berdigisaýy, Garahan Bahadur Alpyň ýeljik gabaklary tyrs-tyrs galyp, guduzlaç gyýyk gözleri ýalp-ýalp açylyberdi. Boldumly garaýagyz ýüzi keselli malyň bagry ýaly düwürçik-düwürçik, besse-besse boldy. Gazaby içine sygman, ol çişip dyňzady.

– Siziň ogluňyz... – diýip, jansyz dowam etmekçi bolanda, hökümdar aýylganç arlap örboýuna galdy-da:

– Ol meniň oglum däl! – diýip haýkyrdy. – Ol gurrumsak! Ýeksyrun! Gökdäki görkli Tañrydan ýüz öwren peläket! Eždatlarymyzyň din-dessuryňy musulmançylyga çalşan zandyýaman! Görüňä görbe-görüň eden işini! Özüne ynanylan saýlama leşgeri azgynlyk ýoluna salypdyr! Berk çäresini görmesek, bu päliýaman biziň gadymy halkymyzy-da kesekiniň Hudaýynyň önünde çök düşüp, mañlaýyny ýere goýup sežde etmäge mejbur kylar! Onuň çäresi bolsa ~ ölüm! Ölüm! Ölüm! Tizden-tiz goşun jemläň! Meniň özün gidip, şol şermendäniň boýnuna kement taşlap, süýräp alyp gaýdaýyn! Getiribem, onuň yslama uýan damarlaryny, siñirlerini ýezidiçegesi ýaly sogrup-sogrup aýraýyn! Soňra ony adam iýýän Guduz itlerime gemirdeýin!

Patyşanyň din hadymalary ~ mähnet kelleleri takyr syrylan, her haýsysynyň depesinden bir örüm käkili sallanyp duran. Eginleri jylk sary ýüpek hülleli, naw ýaly dykyz bedenli, bir-birinden daýanykly budda monahlary özbaşdak bir gapdala toplanysyp durdy. Olaryň sylagly kethudasy öz mertebesini bilýän adamyň saýhally ýöreýşi bilen hökümdaryň alnyna geldi-de, ynamly, arkaýyn gepläp öwüt berdi: Eý gökdäki görkli Tañrynyň Ýer üstündäki mukaddes kölegesi ~ Garahan Bahadur Alp patyşamyz! Şol bolan hadysa üçin Siz asla ýüregiňizi agyrdyjy bolmaň!

Gaýtam bu Siziň akyl-parasadyňyzyň ötgürliginiň bigüman şaýady! Siz şol nälet getiren närsäniň öz aramyzda gizlin musulman bolup ýörgenini aňýanyňyz sebäpli, ony çykgynsyz synaga sezewar kyldyňyz: bar, git-de, öz dinibir musulmanlaryňyzyň ganyny saçyp gaýt diýdiňiz. Görýäňizmi, ol namartaý synagdan geçip bilmeý, pynhan syryny paş etdi! Hakykatyny aýdanymyzda, bu halat biziň beýik döwletimiz üçin uly bähbit boldy! Ýeri, ol özüniň şazada adyna bukulyp, ýurdumuza içinden opurylyşyk salsa näderdik?! Ine, çäksiz akyl-paýhasyň hazynasy bolan patyşamyzyň öňden görüjiligi, gökdäki görkli Taňry tarapyndan berlen keramaty bolgusyz duşmany şermende-şermysar kyldy. Siz özüňiziň neneňsi zeberdest hökümdara gulluk edýändigigiňize düşüňäňizmi berin, eý, asylzada emeldarlar! Asmanyň gudraty siňen şeýle mukaddes adama hyzmat etmek, eýsem uly bagt dälmidir?!

Wezir-wekiller, han-begler, goşun serdarlary baş egip tagzym kyldylar, patyşanyň akyl-parasadyna halys kaýyk galýandyklaryny mälim etdiler. Bu göwne ýaramly pikire hatda hökümdaryb özi hem ynanyp, az-kem köşeşdi. Takyr kellesi örme käkilli monah sary hüllesiniň uzyn öňlerini çekişdirdi-de:

– Aýdyber, soňuna çenli diňläli! – diýip, jansyza ýüzlendi. Şeý diýip, ol patyşanyň ýanynda özüniň çäksiz ygtyýarynyň hem abraýynyň barlygyny bildirdi. Jansyz sözünüň soňuny aýtdy:

– Buharystanyň soltany özüniň inçe billi gözel gyzyňy biziň şazadamyza uly toý tutup nikalap berer boldy. Soltanyň ýigrimi baş ýaşly şahandaz ogly bolsa, biziňkä dünýäde ýok ak şuňkary sowgat etdi.

Guş salyp aw awlamanyň ölemeni Garahan Bahadur saklanyp bilmän:

– O neneňsi dünýäde ýok ak şuňkar? – diýip sorady.

– Ýelegi-peri çille gary deýin gözüň ak ýagyny iýäýsem diýýä. Gözleri köz ýaly gyzył şugla saçýar. Çünki bilen agzy hem injikdir penjeleri hem gyrmyzy gana boýalan ýaly çym gyzył. Towşanyň-tilkiň-ä hasabam däl, keyige-suguna salsaňam aman-zamanyny bermän alýamyş. Ganatynyň urgusy gaty zarply diýýä. Kellä bir uranda seňseledýämiş. Iki gözüni köwlap alansoň-a, aw diýeniň janawer ters aýlanyp durmuşyn!

– Bäh! – edip, hökümdar haýran galyp seslendi. -Dünýä malyna degýän eken-ow ak şuňkar! Tüýs patyşalyk zat eken-ow! Hany ol peläket guşuň gadyryny berin bilýämi? Ýa-da täze çatylan gelnine gyzygyp, eline albaýam alanokmy?

– Gije-gündiz aw-şikärde! Hepdeläbem yzyna dolananok. Uzakdaky tokaýlary etekläp, gözel awlaglary seýran edip ýör. Bir bölek atly nökeri ýanynda, galan goşun Buharystan ýurdunyň aýry-aýry galalarynda iýip-içip mes bolup ýatyr. Soltan olara öz goşunyna töleýän harajadyny töleýär.

– Hä, eýle bolsa -diýip, Garahan Bahadur Alp belli karara geldi. – Men alnymyzdaky sähetli gün leşger tartyp ýola düşýändigimi mälim edýän. Hemmäňiz ýörişe taýyn boluň. Eždatlarynyň din-dessuryndan geçen azgyn peläketi aw awlap ýören ýerinde gapyl basaylyň. Oňa aýylganç jeza garaşýar. Buharystan ülkesini bolsa hanynyň-soltanynyň başyna ýumrup, o ýerden bihasap kän olja alyp gaýdarys. Alan oljamyz şeýle bir kän bolar welin, ony ýüklemäge ençe müň nerbugra gerek bolar! Patyşaňyza ~ maň bolsa şol dönük bilen onuň ak şuňkaryny sowgat berseňiz bolar!

Han-begler, emeldarlar, sary hülleli monahlar merdana hökümdaryň ýurdy galkyndyrjak, millete şan-şöhrat getirjek, ata-babalardan miras galan din-dessury dabaralandyrjak, galyberse-de, raýatlaryň her birine baýlyk eçiljek uly tutumyny – harby ýörişi begene-begene gutladylar. Köşk hyzmatkärleri belent mertebeli patyşaga çynma-çyn parçasyndan tikilen şir suratly gyzyl harby lybas geýdirdiler hem-de onuň biline almaz gylyç dakdylar. Bu häzirden başlap patyşanyň goşuna serkerdelik etmek wezipesini öz eline alýanlygyny aňladýardy. Köşgüň, diwan edaralarynyň, ybadathanalaryň üstünden buddanyň sary baýdaklary bilen birlikde, al-gyrmyzy söweş baýdaklaryny hem parladyp asdylar. Paýtagt şäheriniň çetinde ýerleşýän leşgerhanalardan harbylaryň ses goşup haýkryşyp aýdym aýdýany ir ertirden giç agşama çenli eşidilip başlady. Buharystana zabt etmäniň kasdyna düşen Garahan Bahadur Alp ymgyr uly güýç toplaýardy.

* * *

(dowamy bar)...

Sapargeldi Annasähet INER OGLY.

Taryhy proza